

системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 рр.: тези навч.-метод. конф., м. Вінниця, 25 березня 2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.vnmu.edu.ua/downloads/news/tezy.pdf>

5. Гуменюк І.П. Перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 рр. Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 рр.: тези доп. навч.-метод. конф., м. Вінниця, 25 березня 2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.vnmu.edu.ua/downloads/news/tezy.pdf>

МІСЦЕ ЛЕКЦІЙ В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Цвіренко С.М., Похилько В.І., Чернявська Ю.І., Жук Л.А.

Українська медична стоматологічна академія

Висвітлено роль лекцій в закладах вищої медичної освіти. Аналізуються результати анкетування здобувачів освіти 3 і 5 курсів щодо їхнього ставлення до лекцій. На думку респондентів, на сучасному етапі розвитку вищої фахової освіти лекції не втратили свого значення, а залишаються й методологічною, й організаційною основою навчального процесу.

Ключові слова: лекція, функції лекції, вища медична освіта.

The article highlights the role of lectures in institutions of higher medical education. The results of the survey of 3rd and 5th year students regarding their attitude to lectures were analyzed. According to the respondents, at the present stage of development of higher professional education, lectures have not lost their significance, but are both a methodological and organizational basis of the educational process.

Key words: lecture, lecture functions, higher medical education.

Значне місце у вищій школі належить лекції як одній зі складових дидактичного циклу навчання. Лекція виникла в Стародавній Греції, отримала свій подальший розвиток у Стародавньому Римі. Лекції й диспути були основною формою навчання вже в середньовічних університетах. Звісно, за такий тривалий час змінилися майже всі складові педагогіки: мета, методологія, суб'єкти (студенти, викладачі), зміст навчання. Однак багато форм організації навчального процесу, засоби й методи навчання залишилися колишніми.

Лекція – це методологічна й організаційна основа всіх навчальних занять, у тому числі й самостійних. Методологічна основа, оскільки саме лекції надають навчальному курсу концептуальності, тобто визначають його зміст, організаційна основа, тому що інші форми навчальних занять так чи інакше базуються на лекції, частіше логічно заплановані після неї, спираються на неї змістовно й тематично. Її основна дидактична мета – формування орієнтовної теоретичної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу [2].

У житті сучасного закладу вищої освіти поняття «лекція» часто викликає дискусію про доцільність саме такої форми заняття у зв'язку зі змінами, які пов'язані з перерозподілом кількості годин навчального навантаження студентів і викладачів на користь самостійної роботи студентів, найчастіше за рахунок зменшення годин на лекційні заняття. Доцільність читання лекцій обговорюється протягом тривалого часу. Дискусія про значимість такого виду заняття в сучасній вищій освіті поділила опонентів на два табори: одні вважають, що «лекція є обов'язковою складовою навчального процесу, що вона необхідна, як провідна форма навчання», на думку інших, «лекція є практично марною витратою часу і лектора, і студентів; а була вона актуальною лише тоді, коли була нестача навчальної літератури». Перші наполягають на тому, що лекція провідного науковця, який володіє енциклопедичними знаннями у своїй галузі й ораторським талантом, – це найважливіший спосіб передачі наукових знань, який неможливо замінити книгою, навіть написаною ним самим. Їхні опоненти стверджують, що в епоху комп'ютеризації всіх сфер життя людини, в тому числі й вищої освіти, немає потреби у викладі матеріалу однією людиною, що необхідну в навчанні інформацію без значних зусиль можна знайти в друкованих джерелах та Інтернеті. Крім того, забезпечити всіх студентів талановитими лекторами неможливо, а лекція привчає до пасивного сприйняття чужих думок, гальмує самостійне мислення, оскільки більшість студентів тільки механічно записує слова лектора. Лише незначна частина студентів встигає осмислити матеріал під час читання лекції.

Час дає і прихильникам, і противникам лекційної форми навчання все нові аргументи. З одного боку, не без підстав стверджується, що велика кількість і друкованих, і електронних навчальних джерел інформації (а сьогодні, безперечно, їх надзвичайно багато) відсуває усний виклад на другий план. У цих умовах лекція перестає бути тільки джерелом інформації, як це було за відсутності необхідної кількості підручників, методичних посібників із дисципліни. З іншого боку, також справедливо вказується на зростаючу актуальність лекції, бо саме вона й покликана дати необхідні орієнтири серед великої кількості методичних матеріалів, іноді з досить суперечливою інформацією, стати орієнтиром, який допоможе студенту зорієнтуватися в інформаційному просторі й зробити навчання максимально ефективним [1].

Звісно, за сучасних умов лекційний процес має ґрунтуватися на чіткій, якісно новій методологічній основі, мати за мету визначення напрямку, змісту, характеру практичних занять, допомагати глибше зрозуміти теоретичний матеріал. Саме під час читання лекцій є можливість висвітлювати проблему, вузлові моменти, найбільш важливі положення теми, прослідкувати логічний зв'язок між різними розділами й дисциплінами.

З урахуванням реалій сьогодення в закладах вищої освіти відбулося багато змін, у тому числі й у лекційному процесі. Компетентісний підхід у педагогіці вищої школи, який ставить за мету підготовку спеціалістів, здатних діяти самостійно, базується на єдності знань, професійного досвіду й дій відповідно до ситуації. У сучасних умовах методисти пропонують різні варіанти лекцій: проблемна лекція, лекція-візуалізація, лекція двох лекторів, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція - пресконференція та інші [3].

Маємо велику кількість монографій, тематичних керівництв, підручників, посібників, для студентів доступна

всесвітня мережа Інтернет, тому, щоб лекції виконували своє призначення, до них пред'являються все вищі вимоги. Є думка про другорядність їхнього значення в системі підготовки лікаря. Ми вважаємо це твердження хибним, не применшуючи значення практичної підготовки.

Актуальність лекцій для навчального процесу, на нашу думку, лише зростає. Перевагою лекції можна вважати її завершеність і цілісність сприйняття. Вона дозволяє активувати навчальну й пізнавальну діяльність студента. Відомо, що якість підготовки лікаря визначається вмінням клінічно мислити, а це є продовженням кращих традицій вітчизняної вищої медичної школи. Завдяки емоційному впливу лектора на аудиторію, його контакту з нею виникає певний інтерес і зацікавленість у навчанні чи розширенні знань із даної тематики.

За нашими уявленнями, лекція, як правило, не може претендувати на повноту викладу проблеми, а є лише вступом до відповідного розділу підручника з висвітленням сучасних досягнень медицини. При цьому важливе завдання лекції – зацікавити студентів, показати важливість даної теми, її актуальність, перспективність, тобто створити мотиваційно-проблемну ситуацію. Лекція має висвітлювати головні твердження й поняття теми, на базі яких необхідно потім розвинути сучасні уявлення, знання й уміння. Таким чином, лекція має викликати в слухача відповідну розумову діяльність. Завдання лекції – зробити мислення активним і плідним. Лекція цінна своєю дією після себе. Вона має залишатися в пам'яті слухачів уже без безпосередньої участі лектора. Саме в цьому й полягає мистецтво лектора.

Як студенти сприймають лекційне заняття і чого чекають від нього? У чому вбачають цілі лекції й роль викладача-лектора? Які лекції кращі: традиційні, інтерактивні або в дистанційному режимі? Для відповіді на ці запитання було проведено опитування 48 студентів 3 і 5 курсів медичного факультету № 2 (фах «Педіатрія») і 67 студентів міжнародного факультету (фах «Медицина»). Усього анкетуванням охоплено 118 студентів. Аналізуючи отримані дані, ми виявили низку цікавих закономірностей. Більшість респондентів (86%) майбутніх педіатрів указали на важливість лекцій у вищій школі. На запитання «Чи є обов'язковими лекції у вищій школі, чи достатньо навчальних матеріалів різних джерел?» 85% студентів відповіли, що лекції обов'язкові, що вони допомагають зорієнтуватися в роботі з електронними й друкованими навчальними матеріалами. Що теми, які спочатку висвітлюються в лекційному матеріалі, легше вивчаються, є додатковим джерелом інформації. Ми виявили зміну ставлення до лекцій студентів різних курсів. Так, 54% студентів 3 курсу готові вивчати теоретичний матеріал із дисципліни самостійно. Та вже 72% студентів 5 курсу готові самостійно засвоювати навчальний матеріал. Це свідчить про те, що в процесі навчання у студентів формуються навички самостійної роботи, що вкрай важливо для майбутніх лікарів.

Цікавим, на нашу думку, є той факт, що 80% студентів-іноземців вважають за доцільне не лише курсові лекції, а й мікролекції на практичних заняттях із деяких тем, складних для засвоєння.

68% респондентів очікують від лекції отримання основної інформації з предмета в доступному і зрозумілому вигляді. Метою лекції студенти визначають такі позиції: отримання інформації, необхідної для майбутньої практичної діяльності (55%), отримання інформації, необхідної для складання сесії (25%). 88% опитаних студентів вважають, що лекція є лише основою для подальшої роботи над навчальним матеріалом, висвітленим у підручниках і посібниках, і лише 12% студентів вважають, що лекційного матеріалу повністю достатньо для підготовки до практичних занять.

На запитання щодо виду лекції, якому студенти віддають перевагу, більшість респондентів 5 курсу відповіли, що віддають перевагу не традиційним лекціям, а інтерактивним заняттям із використанням сучасних інформаційних технологій, у тому числі й дистанційних.

Ще одну особливість ставлення до лекцій виявлено в студентів різних курсів. Так, студенти 3 курсу головною метою лекції вважали отримання інформації в зрозумілому вигляді, а студенти 5 курсу очікують від лекційного заняття лише спрямованості на практику, тобто матеріали лекційного заняття в першу чергу мають, на думку студентів, допомагати виконанню всіх видів практичних і самостійних завдань, передбачених дисципліною.

Отже, на нашу думку, на сучасному етапі розвитку вищої фахової медичної освіти лекції не втратили свого значення, а залишаються методологічною й організаційною основою вивчення навчальних дисциплін, що забезпечує підготовку кваліфікованих лікарів, компетентних і відповідальних фахівців, здатних до ефективної роботи на рівні світових стандартів.

Список використаної літератури

1. Загвязинский В.И. Вузовская лекция в структуре современного учебного процесса // Образование и наука. – 2014. – №1 (2). – С.34–46. <https://doi.org/10.17853/1994-5639-2014-2-34-46>
2. Козлова Г.М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / Г.М. Козлова. – Одеса: ОНЕУ, 2014. – 200 с.
3. Мачинська Н.І. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н.І. Мачинська, С.С. Стельмах. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 180 с.